Розглядові цих трьох політичних ідей і метод організації, в приложенню їх до реальних умов нашого існування і до випливаючих з цих умов восьми основних проблєм нашого державного буття — присвячені мої „Листи“ [1]).

Знайти обєктивно правдивий соціяльний закон, який автоматично, без ніякого субєктивного внутрішнього зусилля, зробив би з нас націю — неможливо. Коли у людей на Україні не буде субєктивного хотіння оцю свою націю творити, то ніякі обєктивні, наукові закони нам стати нацією не поможуть.

В. Липинський,

Плятон.

Закони.

(Виїмки у перекладі з грецької мови).

„Бог, здається мені, опікувався Вами, коли він, предвиджуючи майбутність, зробив точкою виходу королівської влади не одного пануючого, а пару близнят, які від нього походять і тим її більше до відповідної міри обмежив; а опісля людська природа в сполуці з божим провидінням спостерегла, що Вашими пануючими править горіюча пристрасть і тому додала їхній на походженню опертій гордості силу, дозрілу віком, яка полягала в тім, що до влади пануючого додано раду, зложену з двадцяти вісьмох старців. Вкінці третій помічник, коли бачив, що влада пануючих все ще за смілива і пристрасна, обмежив ще їхню владу владою державних ефорів, котрих вибирано в подібний спосіб жеребом, як прочих урядників [2]).

І тому, що королівство тепер у Вас складалося з відповідно змішаних екладових частей і відповідних мірил, воно могло опертися само в собі і це було причиною, чому ціла державність могла встоятися...

---

[1]) Клясократією називає В. Липинський такий суспільно-політичний лад: активна меншість — аристократія — приходить до проводу на основі добору в сполуках крови та праці — в станах та клясах. Свою владу обмежує активна меншість послухом монархові. Монарх є обмежений законом, який творять в законодатних установах представники поодиноких кляс.

Охльократія — це такий суспільно-політичний лад: активна меншість твориться шляхом організовання ріжноклясового елєменту в одній верстві, яка необмежено панує над даним громадянством. Наприклад: царська бюрократія, комуністична партія, фашистівська партія, пілсудчики і т. д.

[2]) Говориться тут про політичний устрій Спарти в старині, де влада належала до двох королів, Ради Старших, зложеної з 28 старців і 5 ефорів

...Не штука це тепер слушно пізнати, коли дійсність це справдила; бо пізнати щось з приміру, який здійснився — не справляє труднощів. Одначе коли б хтонебудь був предвидів це тоді і був би був в спромозі держати пануючих в обмеженню, то могли б були встоятися ці прегарні тодішні заходи і тоді певно на Гелляду не кинулася б перська чи яка інша ворожа потуга з погордою, наче б ми були народом нижчого походження.

* * *

Атенець: Призадумайся, кому маємо віддати в руки державу, насильству чи законові. Бо це вже часто лучалося в ріжних державах.

Клейніяс: А саме?

Атенець: Що — коли наступила боротьба за владу, а переможцям припала державна влада у виключне посідання, тоді вони побідженим враз з їх нащадками не оставили найменшої участи в правлінню й обі сторони все і все за собою стежили, щоби хтонебудь знову не сягнув по владу і не пімстив давної кривди. Нині ми твердимо, що такі державні устрої не є якраз ніякими устроями, так само як не є ніякими законами ці, котрих не видано для спільного добра цілої держави. Такі закони, що видані для поодиноких людей, називаємо партійними програмами, але не державними законами і кожне ніби то на них оперте право є тільки пустою балаканикою. Я тому це все кажу, щоби ми в Твоїй державі не передавали тільки тому владу, котрий є богатий, або відзначається одною з таких прикмет як сила, могутність чи шляхотне походження — а тому тільки, хто є послушний даним законам і виборює для них побіду в державі — тому саме треба на наш погляд віддати найвищу обслугу законів, а в другій черзі тому, котрий є другим побідником у тім і так дальше після того відношення розділити всі інші місця. Слугами законів назвав я тепер тих, котрих звичайно називається пануючими і владою, не задля новости назви, а тільки задля свойого переконання, що добро чи руїна держави залежні є від того, чи вони такими є, чи ними не є. Бо державі, в якій закон залежний є від сваволі пануючого і де він є безсильний, пророкую упадок; там натомість, де закон є паном над пануючими, а вони невільниками закону, там бачу я що процвитає добробут і всі ці добра, якими боги наділюють держави.

Горіння буває двояке: від ненависти і від любови. Перше руйнує, друге будує. Державу Українську може здійснити наша любов до неї, а не зненависть до її ворогів. Бо не вороги винні, що не маємо держави. Винні ми, що сотворили замість держави пустку, яку заповнили своїм змістом вороги.

В. Липинський.